

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

**Aqrar Xidmətlərin Təşkili şöbəsi
Bitki sağlamlığı sektoru**

**2025-ci ilin İyul ayı ərzində respublika ərazisində
müşahidə edilmiş fitosanitar vəziyyət və həyata
keçirilmiş bəzi fitosanitar tədbirlərə dair məlumatların
əvvəlki illərin eyni dövrü ilə müqayisəli təhlili**

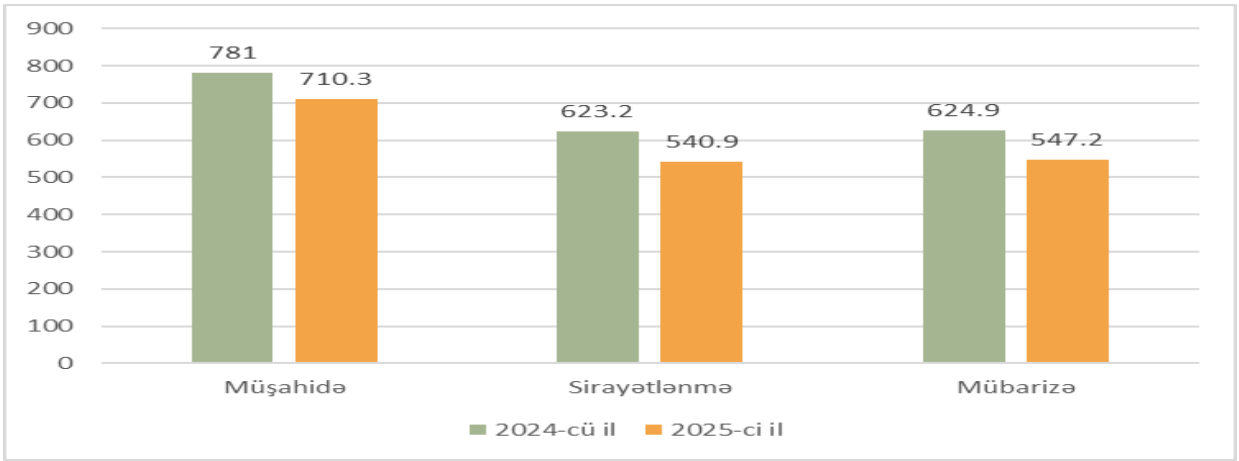
info@axa.gov.az

Xülasə

Arayış, ölkə ərazisində müxtəlif zərərli orqanizmlərlə bağlı Aqrar Xidmətlər Agentliyinin Bitki Mühafizəsi və Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) Mərkəzi tərəfindən fitosanitar tədbirlərə dair "Logix" informasiya sistminə daxil edilmiş məlumatlar əsasında hazırlanmışdır. Eyni zamanda, bəzi zərərli orqanizmlərə dair məlumatların əvvəlki illərin eyni dövrləri ilə müqayisəsi aparılmışdır. Arayış məlumat xarakteri daşıyır.

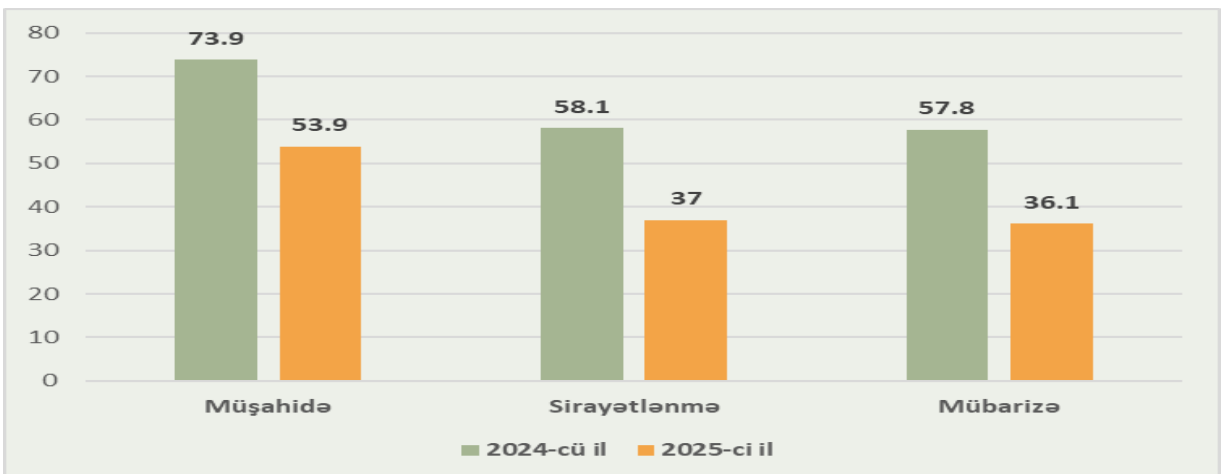
Cari ilin yanvar - iyul aylarında zərərli orqanizmlərlə bağlı respublika üzrə ümumilikdə 1778.8 min ha əkin və bağ sahəsinin 710.3 min hektarında (39.9%) fitosanitar **müşahidələr** aparılmış, 540.9 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** aşkar edilmiş və profilaktik mübarizə tədbirləri də daxil olmaqla 547.2 min hektar sahədə mexaniki, bioloji və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2024-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 781.0; 623.2 və 624.9 min hektar olmuşdur (**Qrafik 1**).

Qrafik 1. 2024-2025-ci illərin yanvar-iyul ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin iyul ayında ümumilikdə 53.9 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 37.0 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** aşkar edilmiş və 36.1 min hektar sahədə mexaniki, bioloji və kimyəvi **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2024-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 73.9; 58.1 və 57.8 min hektar olmuşdur. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi əvvəlki ilin iyul ayı ilə müqayisədə bu ilin iyul ayında zərərli orqanizmlərlə bağlı həm müşahidə (1.4 dəfə), həm sirayətlənmə (1.6 dəfə), həm də mübarizə (1.6 dəfə) sahəsində azalma müşahidə edilmişdir (**Qrafik 2**).

Qrafik 2. 2024-2025-ci illərin iyul ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min, ha)

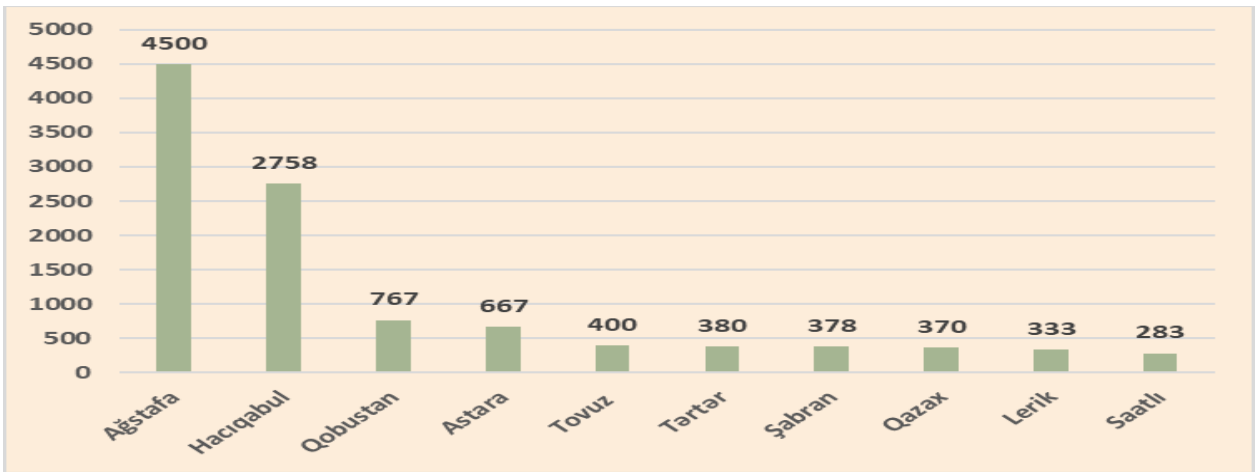
Siçanabənzər gəmiricilər (Rodentia)

Yay mövsümü ümumilikdə zərərvericinin yayılma intensivliyinin aşağı düşməsi dövrü kimi xarakterizə olunur. Ona görə də bu ay cəmi 128.6 hektar sahədə müşahidələr aparılmış və 70.0 hektar sahədə sirayətlənmə aşakar edilmişdir. Zərərverici ilə sirayətlənmə Masallı rayonunun əkin sahələrində müşahidə edilmişdir. Bu əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 8.0 dəfə az olmuşdur. Beləki, 2024-cü ilin iyul ayında (əsasən Tovuz, Xaçmaz və Füzuli rayonlarının ərazilərində) müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi 561.5 ha, mübarizə sahəsi isə 309.0 ha təşkil etmişdir.

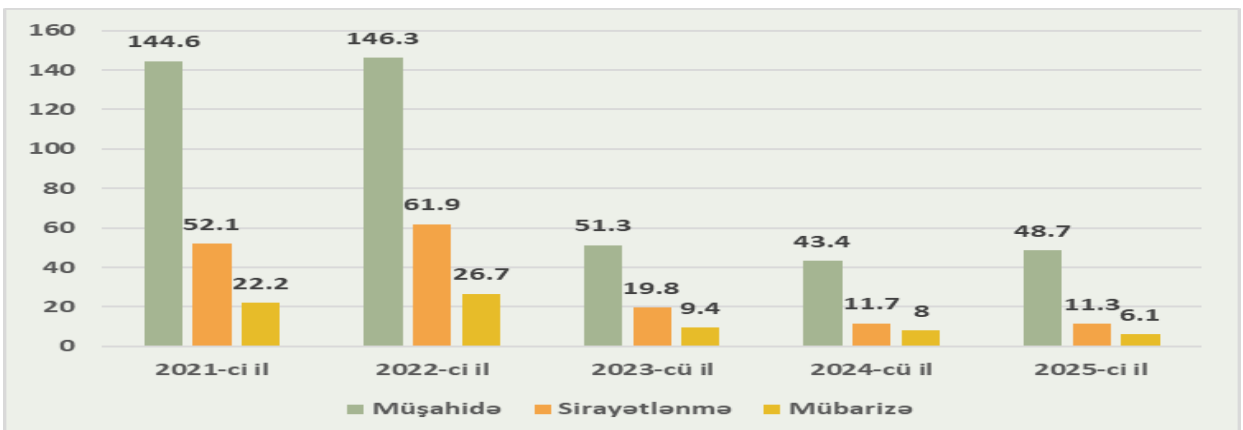
Çəyirtkələr (Acrididae)

Ay ərzində çəyirtkələrlə bağlı 6.8 min ha ərazidə aparılan müşahidələr zamanı 3.1 min ha ərazidə sirayətlənmə, əsasən Qobustan (767 ha), Tovuz (399 ha), Qazax (370 ha), Ağstafa (339 ha), Astara (298 ha), Saatlı (133 ha), Şəmkir (54 ha) və Zərdab (37 ha) rayonlarında müşahidə olunmuş və 2.4 min ha ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri aparılmışdır. 2024-cü ilin eyni dövründə isə 5.9 min ha ərazidə aparılan müşahidələr zamanı 4.1 min ha ərazidə sirayətlənmə əsasən Hacıqabul (2.0 min ha), Zərdab (0.55 min ha), Qazax (0.5 min ha) və Tovuz (0.4 min ha) rayonlarının ərazisində müşahidə olunmuş və 3.6 min ha ərazidə kimyəvi mübarizə tədbirləri aparılmışdır. Cari ilin ötən dövrü ərzində ərazilərində çəyirtkələrlə ən çox sirayətlənmə müşahidə edilmiş rayonlar haqqında məlumat **Qrafik 3-də**, son **5 ildə** yanvar-iyul ayları ərzində respublika ərazisində çəyirtkələrlə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlərə dair məlumatlar isə **Qrafik 4-də** verilmişdir.

Qrafik 3. Cari ilin ötən dövrü ərzində ərazilərində çəyirtkələrlə ən çox sirayətlənmə müşahidə edilmiş rayonlar (ha)

Qrafik 4. 2021-2025-ci illərin yanvar-iyul ayları ərzində çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

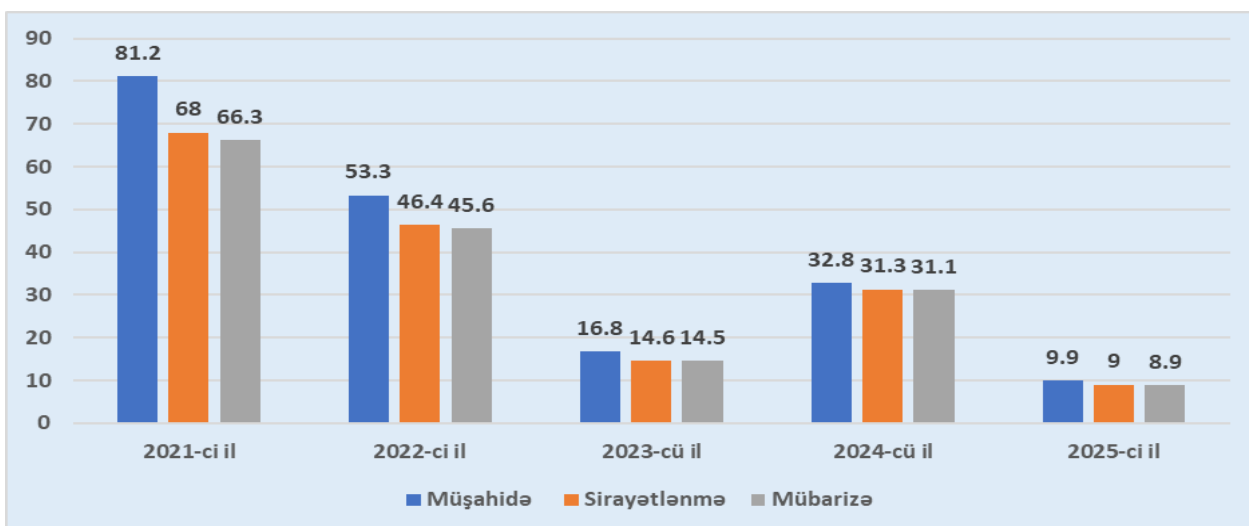

Qrafikdən də görüldüyü kimi son illər respublika ərazisində çayırtkələrin yayılma dinamikasında ciddi azalma müşahidə olunur. Bununla yanaşı, cari ildə çayırtkələrin respublikanın əvvəllər müşahidə edilmədiyi ərazilərində (Astara, Lerik rayonlarında) yeni yayılma ocaqları müşahidə edilmişdir.

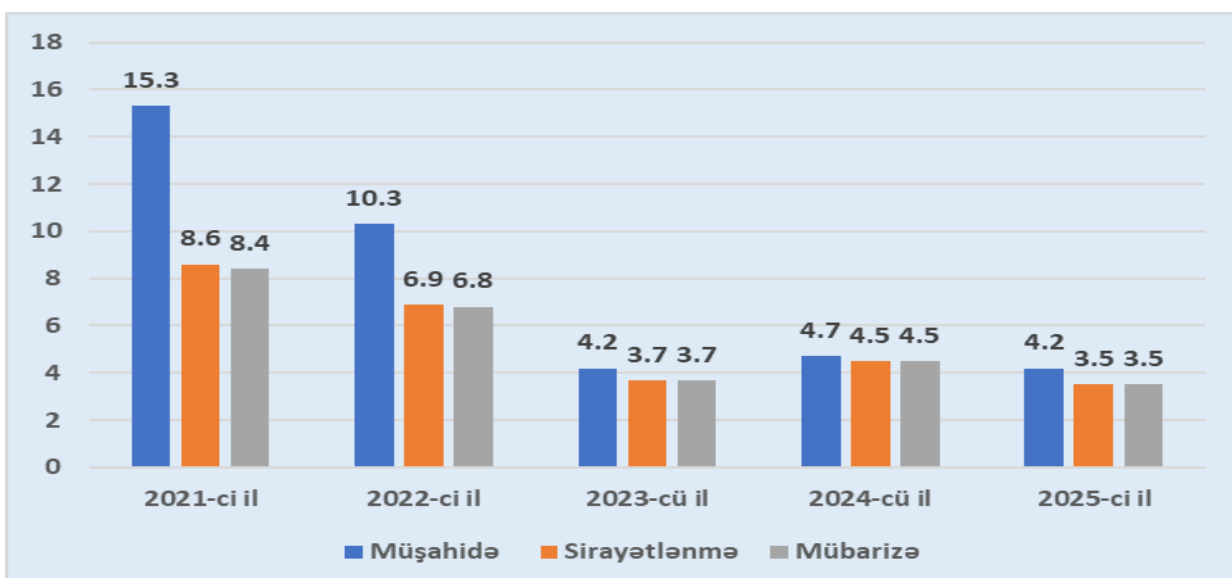
Pambıq sahələri üzrə:

Ay ərzində respublikanın pambıq əkini sahələrində pambıq sovkası ilə bağlı 9.0 min ha sahədə aparılmış müşahidələr zamanı 8.3 min ha sahədə sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 31.6 və 30.1 min ha olmuşdur. Tor gənəsi ilə bağlı 2.0 min ha sahədə aparılmış müşahidələr zamanı 1.7 min ha sahədə sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. **Pambıq sovkası** ilə bağlı son 5 ildə iyul ayının sonunadək aparılmış fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası **Qrafik 5-də**, **Tor gənəsi** ilə bağlı göstəricilərin dinamikası isə **Qrafik 6-da** verilmişdir.

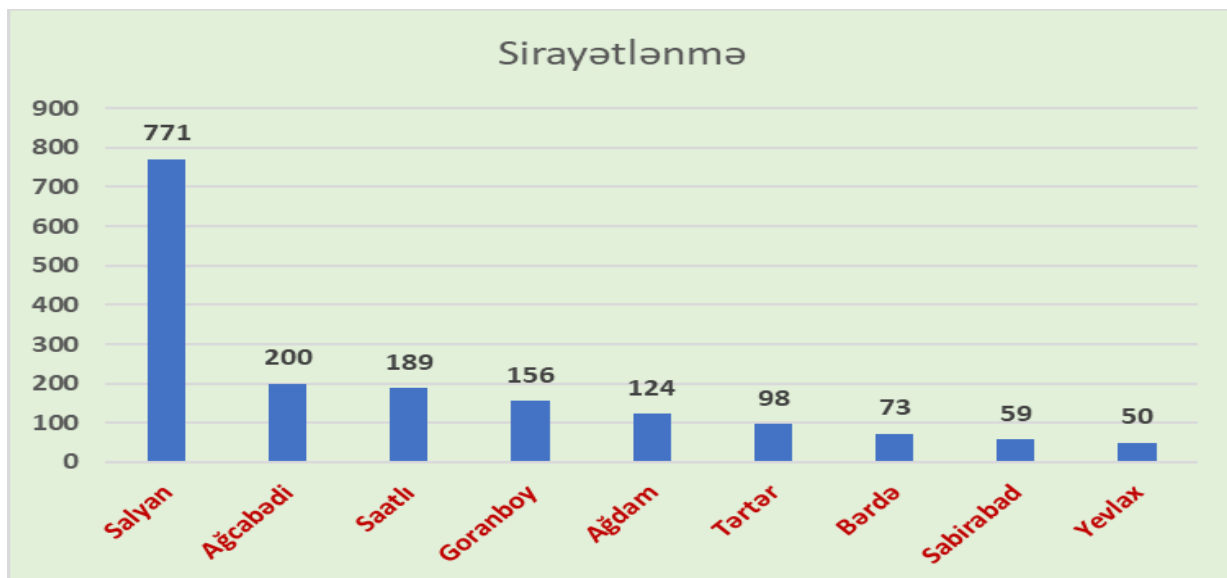
Qrafik 5. 2021-2025-ci illərdə iyul ayının sonunadək Pambıq sovkası ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Qrafik 6. 2021-2025-ci illərdə iyul ayının sonunadək pambıq sahələrində Tor gənəsi ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Qrafik 7. 2025-ci ilin iyul ayında pambıq sahələrində Tor gənəsi ilə sirayətlənmə müşahidə olunmuş rayonlar üzrə göstəricilər (ha)

Meyvə bağları üzrə:

Meyvə bağlarında müşahidələrin aparıldığı 15.2 min hektar sahənin 9.2 min hektarında zərərli orqanizmlərlə sirayətlənmə müşahidə olunmuşdur. Bunun 4.6 min hektarını xəstəliklərlə, 0.5 min hektarını karantin tətbiq edilən, 4.1 min hektarını isə digər zərərvericilərlə sirayətlənmə təşkil etmişdir.

Üzüm bağları üzrə:

Üzüm bağlarında müşahidələrin aparıldığı 6.1 min hektar sahənin 5.1 min hektarında zərərli orqanizmlərlə sirayətlənmə müşahidə olunmuşdur. Bunun 4.1 min hektarını xəstəliklərlə, 1.0 min hektarını isə zərərvericilərlə sirayətlənmə təşkil etmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Kartof əkinləri üzrə:

Kartof əkinlərində müşahidələrin aparıldığı 0.7 min hektar sahənin 0.6 min hektarında zərərli orqanizmlərlə sirayətlənmə müşahidə olunmuşdur. Bunun 0.28 min hektarını xəstəliklərlə, 0.32 min hektarını isə zərərvericilərlə sirayətlənmə təşkil etmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Bostan-tərəvəz əkinləri üzrə:

Bostan-tərəvəz əkinlərində müşahidələrin aparıldığı 2.5 min hektar sahənin 1.6 min hektarında zərərli orqanizmlərlə sirayətlənmə müşahidə olunmuşdur. Bunun 1.1 min hektarını xəstəliklərlə, 0.45 min hektarını zərərvericilərlə, o cümlədən 0.085 min hektarını karantin tətbiq edilən zərərvericilərlə (Qərb çiçək tripsi və Pomidor lağımLAYICI güvəsi) sirayətlənmə təşkil etmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Karantin tətbiq edilən zərərvericilər

Qəhvəyi mərmər bağacığı (*Halyomorpha halys*)

Qəhvəyi mərmər bağacığına qarşı mübarizə məqsədilə ay ərzində respublika ərazisində 3131.5 ha ərazidə aparılmış monitorinqlər zamanı 132.6 ha ərazidə aşkar edilmiş zərərverici mexaniki (57.6 ha) və kimyəvi yolla (75.0 ha) məhv edilmişdir. Sirayətlənmə əsasən şimal və şimal-qərb rayonlarında, Qax (109.4 ha), Zaqatala (37.0 ha), Balakən (18.0 ha), Ağstafa (1.7 ha) və Qazax (0.24 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir.

Avstraliya şırımlı yastıcası (*Icerya purchasi Maskell*)

Cari ilin may ayında Lənkəran və Şabran rayonlarının ərazisində müşahidələrin aparıldığı 5.7 ha sahənin 1.62 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və zərərvericiyə qarşı müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Komstok yastıcası (*Pseudococcus comstocki Kuwana*)

Lənkəran və Masallı rayonları ərazisində müşahidələrin aparıldığı 27.8 ha sahənin 11.9 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Tut qalxanlı yastıcası (*Pseudoulacaspis pentagona*)

Müşahidələrin aparıldığı 287.3 hektar sahənin 36.2 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə (12.6%) aşkar edilmiş və müvafiq kimyəvi mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə Astara (29.0 ha), Ağdaş (7.0 ha) və Daşkəsən (0.2 ha) rayonlarında müşahidə edilmişdir.

Amerika ağ kəpənəyi (*Hyphantria cunea Drury*)

Müşahidələrin aparıldığı 669.6 hektar sahənin 252.7 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə (37.7%) aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə əsasən Lənkəran (155.0 ha), Astara (62.3 ha), Bərdə (33.3 ha) Abşeron (2.0 ha) rayonlarının ərazisində müşahidə edilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə cari ildə sirayətlənmə sahəsi 8.4 dəfə çox olmuşdur.

Pomidor lağımLAYICI güvəsi (*Tuta absoluta Meyrick*)

Göyçay və Lerik rayonlarının ərazisində müşahidələrin aparıldığı 23.8 ha pomidor əkin sahəsinin 14.2 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və mübarizə tədbiri aparılmışdır.

Kaliforniya qalxanlı yastıcası (*Quadraspidiotus perniciosus (Comstock)*)

Astara və Qəbələ rayonları ərazisində müşahidələrin aparıldığı 62.0 ha sahənin 43.0 hektarında (Astara rayonunda) zərərverici ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Karantin tətbiq edilən alaq otları

Sarı sarmaşiq (*Cuscuta sp.*)

Ay ərzində müşahidələrin aparıldığı 4.0 min hektar sahənin 1.9 min hektarında sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə respublikanın əksər rayonlarında müşahidə edilir.

Yovşanyarpaqlı ambroziya (*Ambrosia artemisiifolia Linnaeus*)

Şəki və Tovuz rayonlarının ərazisində müşahidələrin aparıldığı 259.0 hektar sahənin 145.0 hektarında sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Sürünən kəkrə (*Acroptilon repens (Linnaeus) De Candolle*)

Şəki və Qobustan rayonlarının ərazisində müşahidələrin aparıldığı 864.0 hektar sahənin 602.0 hektarında, əsasən Şəki rayonunda (552.0 ha) sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Tikanlı quşüzümü (*Solanum cornutum Dunal*)

Ay ərzində müşahidələrin aparıldığı 142.0 ha ərazinin 24.8 hektarında (Ağcabədi 20 ha, Laçın 3.0 ha, Ağdam 0.9 ha, Zərdab 0.6 ha, Bərdə 0.3 ha) sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.